

Praca terapeutyczna i wspieranie dziecka z zaburzeniami ze spektrum autyzmu

Barbara Tkacz

„Każde dziecko, niezależnie od charakteru czy diagnozy, którego naturalny profil mocnych stron, zainteresowań i słabości zostanie rozpoznany i wykorzystany tak, by czuło się bezpiecznie, akceptowane i doceniane, będzie się rozwijać i wyrośnie na osobę z silnym poczuciem własnej wartości oraz talentami, które będzie mogło zaoferować światu”.¹

Cytowane słowa uświadamiają szczególną rolę terapeutów i nauczycieli pracujących z dzieckiem, a także rodziców spełniających również funkcję opiekuńczą, wychowawczą i edukacyjną swojego dziecka. Zatem osoby zajmujące się dzieckiem w szkole czy w domu powinny zastanowić się, co pomoże dziecku czuć się pewnie i bezpiecznie, czego potrzebuje podopieczny, by zachować równowagę sensoryczną i emocjonalną.

Warto zwrócić uwagę, czy osoby z najbliższego otoczenia dziecka angażują się w działania, gdyż opinia opiekunów pomoże rozpoznać, jak dziecko reaguje w określonych sytuacjach. Bardzo ważne jest rozpoznanie mocnych stron i zainteresowań dziecka, by podnieść jego poczucie własnej wartości i użyć ich podczas pracy z dzieckiem. To, w jaki sposób dziecko bawi się, uczy, mówi i zachowuje, nakreśla rodzicom, nauczycielom i terapeutom obraz jego funkcjonowania. Tym samym wskazuje wszelkie możliwości, które dziecko posiada, a także punkty w rozwoju do szczególnego prowadzenia.

Dzieci ze spektrum autyzmu, przetwarzając informacje inaczej, mogą w danym tygodniu dobrze reagować na obraną strategię, a w kolejnym opierać się jej. Mogą robić postępy i nagle wycofywać się, popadać w euforię, a za chwilę krzyczeć z niezadowolenia. Nie należy wówczas poddawać się bezradności i czuć się niekompetentnym. Ważna jest droga poszukiwania, słuchania dziecka i próba zrozumienia, co w tym momencie jest dla niego dobre, jak ono postrzega tę chwilę. Należy wziąć pod uwagę czynniki stresogenne i słabości dziecka i pomóc mu poradzić sobie z tymi trudnościami, a następnie rozwijać jego mocne strony i zainteresowania.²

¹ B. Nason, *Porozmawiajmy o autyzmie, Przewodnik dla rodziców i specjalistów*, Kraków 2017, s.23

² Tamże, s. 23-27

Ważnym zadaniem w pracy z dzieckiem z zaburzeniami neurologicznymi jest to, by ocenić jego zainteresowanie daną chwilą i kontakt z nim; trzeba pamiętać, że dziecko może reagować nietypowo. Nie należy także oceniać stopnia zainteresowania jedynie po informacji zwrotnej, gdyż to może sprawić, że dziecku będzie podane mniej bodźców. Aby dziecko z zaburzeniami neurologicznymi zachowało informację i miało do niej dostęp, należy podać informację na różne sposoby.³

Niezwykle istotnym zadaniem jest podążanie za dzieckiem. „Zrobiłbym to, gdybym umiał. Nie umiem, a więc nie mogę. Nie obwiniaj mnie, lecz wspieraj!”⁴ Taka wypowiedź zakłada, że dziecko w określonej sytuacji zachowuje się i wykorzystuje posiadane umiejętności najlepiej jak potrafi. Jest to zatem sygnał dla terapeuty, by w razie trudności obniżyć wymagania lub zwiększać wsparcie, więc terapeuta powinien się dostosować a nie dziecko. Trzeba pamiętać, że wykorzystywanie zabawy z dzieckiem ma moc uczenia, rozwijania i łączenia ze światem, będzie to metoda tym skuteczniejsza im więcej przyniesie radości i zaangażowania.

Dzieci ze spektrum autyzmu mają tendencję do dekoncentracji, czy tzw. zawieszania się, odwracają wzrok, wpatrują się w przestrzeń lub wykonują czynności samostymulujące - to sygnał, że układ nerwowy dziecka ulega przeciążeniu. Zadaniem nauczyciela, terapeuty jest zmniejszenie stymulacji i pozwolenie na chwilę odpoczynku, gdyż tak przejawia się sposób ucieczki od bodźców, które dziecko przytłaczają. Ważną rzeczą jest precyzyjne wyrażanie myśli i komunikatów bez metafor, a także unikanie podawania zbyt wielu informacji jednocześnie i dzielenie zadań na prostsze czynności. Należy mówić wolniej i dawać więcej czasu na przetworzenie wiadomości i udzielenie odpowiedzi.

Gdy dziecko odbiera daną aktywność jako zbyt skomplikowaną, może nie chcieć się w nią zaangażować. Aby było zmotywowane i odbierało daną czynność również jako zabawę, ważne jest podzielenie jej na mniejsze części i zademonstrowanie każdej z osobna. Kiedy dziecko zrozumie i opanuje pierwszą z nich, można będzie dołączyć kolejne elementy.⁵

W nowych sytuacjach, w momencie wprowadzania pewnych zmian, dziecko z autyzmem powinno być na nie przygotowane. Osoba pracująca z dzieckiem wyjaśnia mu, co się wydarzy i czego może się spodziewać, jakie są oczekiwania wobec niego i jak może poradzić sobie z sytuacją, która okaże się trudna. By ten czas okazał się przewidywalny dla

³ T. Delaney, *101 ćwiczeń, gier i zabaw dla dzieci z autyzmem, zespołem Aspergera i zaburzeniami integracji sensorycznej*, Gdańsk 2019, s. 13-15

⁴ B. Nason, *Porozmawiajmy o autyzmie, Przewodnik dla rodziców i specjalistów*, Kraków 2017, s. 33

⁵ T. Delaney, *101 ćwiczeń, gier i zabaw dla dzieci z autyzmem, zespołem Aspergera i zaburzeniami integracji sensorycznej*, Gdańsk 2019, s. 15

dziecka, korzystne mogą okazać się sporządzone plany dnia, mapy mentalne, graficzne harmonogramy w formie tekstów lub obrazków. Wspomniane pomoce będą wskazywać porządek dnia codziennego, a dziecko odczuje stabilizację w wyniku przewidywania nadchodzących wydarzeń.⁶

Zadaniem terapeuty jest zatem zapewnienie poczucia bezpieczeństwa w każdej sytuacji, gdy zajmuje się dzieckiem i odpowiednie działanie zaradcze, gdy pojawi sygnał o trudnościach dziecka. Niezwykle ważna jest współpraca wszystkich osób zajmujących się dzieckiem w szkole czy w domu, gdyż ich wspólne działania, odczytywanie zachowań, umiejętności i potrzeb dziecka ułatwi mu rozwój dzisiaj i w przyszłości. Nie należy zapominać o czynnikach wspierających, motywujących dziecko do działania, czyli o wzmocnieniach, które powinny być stosowane w pracy z każdym dzieckiem niezależnie od predyspozycji rozwojowych.

⁶ B. Nason, *Porozmawiajmy o autyzmie, Przewodnik dla rodziców i specjalistów*, Kraków 2017, s. 52-76